

Kütahyalı Ressam Ahmet Yakupoğlu'nun Minyatürlerinde Tasavvuf Manzumeleri¹

Kadir GÜLER

Dr. Öğretim Üyesi, Dumlupınar Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, kadriguler23@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-5450-3688

Makale Bilgisi

Makale Tarihsel Süreci:
Geliş Tarihi: 19/09/2023
Düzeltilme Tarihi: 02/10/2023
Kabul Tarihi: 31/10/2023

Anahtar Kelimeler: Kütahya, Ahmet Yakupoğlu, Minyatür, Tasavvuf, Ney

JEL Kodları: Z, Z00, Z1

Özet

Ahmet Yakupoğlu, yaşadığımız asrın çok yönlü sanatkarlarından. Kütahya'nın üç Ahmet Abisinden biri olan Yakupoğlu, Germiyanlı olan atalarının sanat ve kültürle yoğurduğu Kütahya'da yetişen samimi bir dergâh sanatkarıdır. Hocalarının el verdiği her sanat dalıyla ilgilenmiş ve o sanat dalının rahlesinde kendini çok iyi yetiştirmiştir. İyi bir eğitim almasına rağmen bunu öne çıkarmamış bir gönül insanı, bir Yesevî yolcusu olarak yaşamış ve bu yolda eserler vermiştir. Yakupoğlu minyatürlerinin özgün yönlerinden biri de bu çalışmalarda minyatüre uygun manzumeler kullanılmasıdır. Sanatkar, minyatürlerinde Hz. Mevlânâ'dan, Klasik şiirimizin kurucularından Kütahyalı Şeyhi'den ve Fuzûlî'den beyitler kullanmıştır.

Sufism Poems In The Miniatures Of Painter Ahmet Yakupoglu Of Kutahya

Article Info

Article history:
Received: 19/09/2023
Revised: 02/10/2023
Accepted: 31/10/2023

Keywords: Kütahya, Ahmet Yakupoğlu, Miniature, Mysticism, Nay

JEL Codes: Z, Z00, Z1

Abstract

Ahmet Yakupoglu is one of the multi-dimensional artists of the age we live in. One of the three Ahmet Brothers of Kutahya, is a sincere covent artist who grew up in Kutahya which was moulded by the art and culture of its Germiyan ancestry. He was interested in every artistic medium provided by his teachers and trained himself significantly on that artistic branch. Despite his profound education, he never flaunted it, a man of heart and lived on the path of Yesevi and created works on that path. One of the original features of Takupoglu miniatures is the use of suitable poems in those Works. The artist has used couplets from Hz. Mevlana, founder of our classical poetry Seyhi of Kutahya, and Fuzuli.

¹ APA: Güler, K. (2023). Kütahyalı Ressam Ahmet Yakupoğlu'nun Minyatürlerinde Tasavvuf Manzumeleri, *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Çalışmalar Dergisi*, 4,(2), 150-174, DOI: 10.62001/gsijses.1362985

GİRİŞ²

Milletler tarih sahnesinde ortaya koydukları eserlerle var olurlar. Tarihin en eski medeniyetlerinden biri olan Türk milleti bu başarısını kurdukları kent/şehir medeniyetine borçludur. Çünkü medeni ve erdemli şehirler talimli, terbiyeli, ilme açık, sanat yönü gelişmiş, kültür faaliyetleri yoğun sanat ve edebiyat şehirleridir. Bu yönüyle şehirler; tarihi şehirler, dini şehirler, ahlaklı şehirler, ticari şehirler, inançlı şehirler, sanat şehirleri ve felsefi şehirler olmak üzere farklı yönleriyle değerlendirilebilir. (Tanpınar, 2001:1-4).

Şehirler bir canlı gibi nefes alır. Mısralar da şehrin nefesleridir. Resim ve şiir kardeş sanatlardır. Sanatın malzemesi şehirdir. Şehirlerin konakları, evleri, aralıkları, sokakları, mahalleleri ve meydanları yaşayan malzemelerdir. Kadim bir şehriniz varsa şiiriniz, resminiz vardır. Şiirde Kerbelâ'nın Fuzulîsi varsa Kütahya'nın Şeyhîsi vardır, Urfa'nın Nabisi varsa, Kütahya'nın da Gaybi Sunullahı, Yakupoğlusudur. (Demir, 2007: 62-63).

“Medeniyetimizde şehir kale, sığınak, ordu ve devlettir. Ordu-balık ilk Uygur şehirleridir. Ordu dış surla çevrili mekâna, balık iç surla çevrili şehre verilen isimlerdir. Beş Balık, Beş Şehir demektir. Fetihden sonra kaleleri dış ve iç kalelerden/surlardan oluşturmuşuzdur. Şehirlerimiz ve medeniyetimiz bu kalelerin etrafında yer almıştır”(Tanpınar, 2001:5-12).

Kütahya medeni şehirlerin içerisinde resim, musîkî ve şiir şehridir. Kütahya hakkında yazılan eserlere baktığımızda şehrin ses, ritim, tını, ahenk, müzik, resim, ney ve su kavramlarıyla anıldığını görüyoruz.

Coğrafyamızın en kadim şehirlerinden biri Kütahya'dır. Bir kale şehri olan Kütahya'da inancın, ahlâkın ve sanatın yarattığı mekânlar ve bu mekânlarda özgün sanat eseri ortaya koyan sanatçılar yetişmiş, usta sanatçılar Kütahya'yı sanatın önemli şehirlerinden biri yapmışlardır. (Güler, 2018: 13).

Kütahya, coğrafyamızın her nefesi tarih, sanat, çini, seramik, resim, musiki, edebiyat, şiir ve kültür kokan kentlerindedir. Kütahya'nın tarihi Üniversitemiz Arkeoloji Bölümü tarafından yürütülen Seyitömer kazılarına göre MÖ 4000/4500 yıl öncesine götürülmektedir. Seyitömer Höyüğü dışında son yıllarda ortaya çıkarılan Tavşanlı Tunçbilek kalıntıları bu coğrafya için MÖ 4500'i, Kalkolitik dönemi ve Kütahya'nın yaklaşık altı/yedi bin yıllık geçişini işaret etmektedir.

Kütahya'da yapılan kazılara göre, MÖ dörtbinli yıllar civarında bu coğrafyada hangi milletlerin ve medeniyetlerin yaşadığını isimlendirmek zordur. Arkeoloji araştırmaları sonucu Kütahya Seyitömer kazılarından çıkarılan seramik malzemeler Kütahya'da yer alan bazı medeniyetlerin oldukça gelişmiş olduğunu göstermektedir.

Kütahya şehri hakkında bilgi veren araştırmacılar şehrin isimleri hakkında detaylı bilgi verememekte. Yaklaşık yedibin yıllık tarihten bahseden bu kaynaklar şehrin bilinen en eski ismini ancak Milattan önceki son üç asırdan ve milattan sonraki ilk üç asırdan bir veya iki isim vermektedirler. Halbuki kadim bir şehrin adı çok daha eski yıllara götürülmelidir.

Türkolog Necati Demir'e göre Kütahya'nın bilinen en eski adı Kutium'dur. Demir'e göre Kütahya tarihinin bilinen ilk sahipleri Türk kökenli olduklarına inanılan Gut/Kutlardır. Kutlar, Hazar denizinin güney doğusundan, Türkistan'dan MÖ 2500 yılları civarında Batıya göç etmeye başlamışlardır.

²Bu makale, 18-20 Kasım 2018 tarihleri arasında düzenlenen Kütahya Dumlupınar Üniversitesi 1.Uluslararası Ahmet Yakupoğlu Şehir, Sanat ve Tasarım Sempozyumu'na sunulan ve bildiri kitabında yayımlanan bildirinin eklerle genişletilmiş biçimidir.

Kut yazıtlarında yer alan Yarlagan, Çarлак, Ulumuş ve Şarлак gibi Türkçe isimler bugün İç Ege /Kütahya coğrafyasında kullanılmaktadır. Kutlar/Gutlar önce Mezopotamyaya girmişlerdir. MÖ 2300 yıllarında Dicleyi takip edip Kuzeye geçerek Akad devletini ortadan kaldırmış ve Anadolu'ya hâkim olmuşlardır.

Kutlar, Anadolu'ya hâkim oldukları bu yıllarda Kütahya'yı ele geçirmiş ve bu yöreye Kut yöresi manasına gelen Kutium adını vermişlerdir. Kütahyalılar kut/kot/kotur ismini ölçü birimi/ölçek olarak da kullanmaktadır. Anadolu'da Ordu şehrinin ilk adı Kutuyora/Kut yöresidir. Trabzonda Kutı yaylası meşhurdur. (Demir 2007: 182).

Kütahya, “Kut”lardan sonra Kafkasya/Karadeniz üzerinden gelen Etilerin/Hitilerin eline geçmiş ve seramik sanatı Hititler eliyle tüm Anadolu'ya yayılmıştır. Gerek Hititlerin gerek Friglerin kullandıkları dil ve yazı, eski Sümer/Asur/Akad yazısının devamı olabilir. Bugün Sümerceden yüz altmış yedi kelimenin Türkçe olduğu ifade edilmektedir.

Kütahya'nın bilinen adlarından biri Bizans/Roma dönemine aittir. Bu dönemde şehrin adı Ceramorium [seramik başkenti/seramik şehri]'dir. Bu adla ilgili bir efsaneye göre seramik ustası yoksul ve yaşlı bir kadının yaptığı seramikler çanak-çömlek pazarında el üstünde tutulmakta ve hemen alıcı bulmaktadır. Bu kadının seramiklerinde kullandığı toprağın farklı olduğunu anlayan diğer usta seramikçiler kadını takibe alırlar. Kadın seramik toprağı almak için Ceramorium Agora/çanak-çömlek pazarı denilen yere gelir. Takip edildiğini anlamayan sanat ustası kadın heybesini bu yerdeki seramik toprağıyla doldurup döner. Seramik ustaları kadının sırrını çözerler ve bu yerin toprağından ürettikleri seramikler her yerde satılmaya başlar. Bu farklı topraktan dolayı yöreye Seramik Başkenti manasında Ceramorium denilmiştir.

Kütahya'nın bilinen üçüncü ismi Romalılar dönemine aittir. Kütahya MS 38 yılında Romalı Komutan Cotys'in yönetiminde önemli bir kent olur. Bu sebepten kente Cotyoeum/Cotiaeion/Kotiaeion adı verilmiştir. Ad, Koti/Koty'inin kenti anlamındadır. Roma sikkelerinde de Koti/Kotys adı yer almaktadır.

Kütahya'nın bilinen dördüncü ismi Kûtâhiyye'dir. Şehir, Selçuklular tarafından fethedildikten sonra kaynaklarda bu isimle anılmaktadır. Kûtâh, Farsçada kısa demektir. Kente, şehri fetheden Türkmenlerin fiziki özelliklerinden dolayı Kûtâhiyye denilmiş olabilir. Bugün şehrin ismi Kütahiyenin kısaltılmışı olan Kütahya'dır.

Kütahya'nın kaynaklarda yer alan beşinci ismi Kûtây'dır. 14. asrın ilk çeyreğinde yaşayan ünlü Memlük dönemi tarihçisi Fazlullah el-Ömeri, tarih ve coğrafyadan bahseden Memâlik adlı eserinde Kütahya'nın adını kaynak göstermeden “Kûtây (Kütahiyeye)” biçiminde kaleme almıştır. El-Ömeri, Kûtây/Kut ilgisi hakkında bir bilgi vermemektedir. Kutay'ın yukarıda bahsettiğimiz Kutlarla ilgili olarak kullanıldığı tahmin edilebilir.(Güler, 2018: 1-12).

Kütahya, coğrafyamızın her nefesi tarih, sanat, çini, seramik, resim, musiki, edebiyat, şiir ve kültür kokan kadim kentlerinden biridir.1074 yılından sonra İznik'i başkent, Anadolu'yu yurt yapan Anadolu Selçuklularının bu yıllarda Kütahya'yı fethettiği görülmektedir. 1072 yılından sonra Anadolu Selçuklu Devleti'nin kurucusu Kutalmışoğlu Süleyman Şah[Selçuk Beyoğlu Arslan Yabgu oğlu Kutalmış'ın oğlu], Büyük Selçuklulara karşı çıkarak İznik'e yönelirken kardeşi Melik Mansur 1074 yılında Kütahya'yı fethetti. Bu fetihle birlikte Kütahya, Anadolu Selçuklularının uç şehirlerinden biri oldu. Melik Mansur 'un Büyük Selçuklu Devleti Hükümdarı Melikşah' a karşı ayaklanması üzerine Melikşah, Emir Porsuk Bey komutasında bir orduyu Kütahya'ya gönderdi. 1090 yılları civarında Kütahya'da yapılan savaşta Melik Mansur öldürüldü ve şehir Büyük Selçuklu Devletine bağlandı. Porsuk Bey bir müddet Kütahya'da Kale Muhafızı olarak görev yaptı.

Kütahya'nın önemli akarsularından Porsuk Çayı, adını Emir Porsuk Bey'den almaktadır. (Güler, 2018: 43).

43. Şehir diye nitelendirdiğimiz bu Kadim Şehir mescitleri, dergâhları, medreseleri ve bu mekânlarda yetiştirdiği yüzlerce sanatçısıyla Evliya Çelebi'nin gezdiği Germiyan ve Osmanlı coğrafyasının iki yüz elli yedi şehri içerisinde altıncı önemli şehri olarak dikkat çekmektedir. (Güler, 2018: 23).

Kütahya'nın bu özelliklere sahip bulunmasında en önemli sebepler arasında Germiyanogulları'nın başkenti olmasını, Kanunî Sultan Süleyman'ın oğulları Şehzade Bâyezid ve II. Selim'in sancak beyliği yıllarında birçok sanat adamı ve şâirden müteşekkil bir edebî muhitin meydana gelmesine katkı vermesini, Halvetîlik ve Mevlevîlik gibi sanata önem veren iki tasavvuf ekolünün bu şehirde yaygınlık kazanmasını sayabiliriz

YAKUPOĞLU'NUN KÜTAHYASI³

Ahmet Yakupoğlu bu asrın Kütahyalıresim sanatkârlarının üstâdı kabul edilmektedir. Onun fırçasında Kütahya'nın silüetini/gölgesini hissedersiniz. Yakupoğlu Kütahyadır, Yakupoğlu anlaşılmadan Kütahya anlaşılmaz. O büyük usta Kütahya'nın tabiatını, mekânlarını, inançlarını, insanlarını gözlemlemiş ve resmetmiştir. Yakupoğlu Kütahya'nın gölgesidir. (Güler, 2018: 171).

Yakupoğlu'na göre Kütahya mübarek kutsal bir şehirdir. Sanatçı Kütahya'yı hayatının merkezi yapmıştır. Yakupoğlu'na göre mekânsız mana olamaz. Yakupoğlu'nun mekânları ruhaniyetli ve anlamlıdır, canlıdır, ruhumuza huzur verir. O'nun Kütahya halkasında mümtaz şahsiyetler, özgün karakterler yer alır.

Her şehrin ressamı vardır, şehirler ressamlarını yaratır. Yakupoğlu'nun fırçasında şehrin biçimini hissedersiniz, şehir sanatçıyı biçimlendirir, mahalleleriyle sokaklarıyla ve özellikle çıkmaz sokaklarıyla. Çıkmaz sokaklar inançlarımızı saklar, çıkmaz sokaklar merkezi sokaklardır sırlarımızı saklar.

Yakupoğlu'nun caddeleri meydana açılan kapılardır, şehri insanla, insanı konakla buluşturur, Kütahya'ya hayat verir. Bu şehrin evleri temelde taştır, yığmadır, taş veya kerpiç ana malzemelerdir. Bu şehrin evleri genelde iki katlıdır, alt kat hizmet katıdır, pencereleri küçüktür, kadın katı olarak anılır, gizlilik esasına dayanır. Ara kat kışlık kattır, küçük pencerelidir, üst kat hayat katıdır, burada yaşanır.

Evler çatı katlıdır, odalıdır, ana katı soğuktan korur, çatı örtüsü kiremittir. Şehrin isimleri günlük hayatımızdan alınmıştır. Şehirler değerleriyle kutsallarıyla kaleleriyle surlarıyla anılır. Surlar şehri sarar, kucaklar. Kaleniz Hisarınız varsa, surlarınız sağlamsa hürsünüzdür, güvendesinizdir.

Çıkmalı, Cumbalı konakların pencerelerinden şehri izlemek, aşu boyalı, çivit mavisi, beyaz, ak sıvalı evler, Çini bezeli çeşmeler, Germiyandan Osmanlıdan kalma şehri baştanbaşa saran su ağları Yakupoğlu'nun resim temalarıdır. Yakupoğlu'na göre ahşap, bağdadi ve kâgir yapıları konak kapıları, tunç ve pirinçten yapılmış yarım ay veya el şeklinde kapı tokmakları, şakşakları, oymalı iç kapılar ve tavan göbekleri, evlerin altında alttan kızmalı külhanlı hamamlar, ekmek fırınları, çamaşırliklar ve at ahırları Kütahya evlerinin özellikleridir. . (Yakupoğlu, 2012: 9-14).

Çukur Han, Şevelli Han, Ahirbasan'a çıkarken Eydemir, Üstte Hıdırlıktan inerken Sahandurmaz yamacı ve Eydemir Hamamı; nişleri, ılıkılığı, eyvanları ve halvet hücreleriyle birlikte öne çıkar. Kütahya. su şehridir. Su medeniyetidir. Su ve çeşmeler şehrin zenginliğidir.

³ Bu bölüm, Ahmet Yakupoğlu'nun kaleme aldığı "Rengârenk Kütahya" adlı eserin giriş kısmından ve bu eserdeki resimlerin dipnotlarından yararlanılarak yorumlanmıştır. (Yakupoğlu, 2012:9-44)

Abdurrahman Paşa'nın "Kütahya kadersizdir" sözünü nasıl yorumlamak gerek bilemiyorum ama Kütahya musiki şehridir. İrfan meclislerinde çalınan Çengler, santurlar, kanun, ud, keman ve ney dolu müderris bahçelerinde geçen meşkler ve sohbetler Yakupoğlu minyatürlerinin karakterleridir. "Sâmiha Ayverdi Yakupoğlu'nun neyinde geçilen fasıllar klasiklerdir der, sabâ, sultâniyegâh, bestenigâr, beyati, suzidilara, hicazmahur, eviç, dilkeş-i haberan, hüzzam, segâh, rast, muhayyer, şehnaz, ferah feza, neva, şedd-i sabah ve çevresinde bir neyzen ordusu; Necmi Akın, Nuri Germiyanoğlu, Vehbi Dürrüoğlu, Mustafa Kalyon, Erhan Bey, Zeki Bey, Ahmet Gürel ve bugün onlarca...

"Sâmiha Ayverdi Hanımefendi "Sizin topluluğunuz Hafız Postların, Itrilerin gönül topluluğu ve çalışmalarınız onların yolu" diyerek över bu musiki topluluğunu. Çini diyarı neyzenler beldesinde şahney/ney üflemek, ışığı dinlendirmek buraya has." der. (Yakupoğlu, 2012: 9-23).

Yakupoğlu, Kütahyada bir atabek, hezarfen, derviş, suların ressamı, portre ustası olarak kabul edilir. Her dilin bir grameri vardır. Yakupoğlu, resmin gramerini fırçasıyla şehrin kütüğüne işlemiştir. Yakupoğlu ressam, minyatür ustası, neyzen, nakkaş, müzehhib, meşrep sahibi, nev'i şahsına münhasır bir şahsiyet, hikmet ehli, hakîm bir zat, nezîh bir adam, bu asrın Levnîsi kabul edilegelmiştir. O, Tarih belgescisidir, Gökşadırvanda okumuştur.

Yedibin hektar alanı yeşillendiren bir Hızırdır Yakupoğlu. Hacıazizler, Sultanbağı tepesi, Enne barajı, Ilıca porsuk çevresi ve Afyon yolu onun gayretiyle yeşermiştir. O, farklı kalemlere göre nakş-ı tecelliden bin dürlü teselli bulan bir ârifdir. Türkmen kocasıdır, Kenanîdir. Ressam Ahmettir. O, Kütahyanın mazisini sanatıyla diriltiren bir sanatkârdır, fırça şairidir, şah neyiyle tekke geleneğimizin akordu ve bir rebab ustasıdır.

Ressam Ahmet, resimlerinde sebil çeşmeleri şadırvanları, hamamları yani suyu çizmiştir. Yellice dağı, Kumarı köyü, Kundören bahçeleri, fındık kızılıcak kestane vişne limon ve cücem erikleri, gelincik elması fırçasında canlıdır.

Yakupoğlu, minyatürlerine aksettiği gibi Ayşegül Durukan ve Cemile Uncu'yu dinler. Bu esnada Kütahya'yı; evleriyle, o evlerde yaşayan insanlarıyla, o insanların su aldıkları çeşmeleriyle, gittikleri kır kahveleriyle, mesire yerleriyle, eski tekke ve türbeleriyle, doğada var oluş şekliyle tuvaline aktarır, tarihe not düşer. Yakupoğlu Kütahya'nın son hezarfenidir, Kütahya'nın Ahmet Abisidir. Şehre göre O Has Kütahyalıydı. Kütahya için emek veren münevver kalmadı, Kütahya için, şehri için savaşıyor yok der, durur.

Kütahya'nın mümtaz şahsiyetlerinden ressam ve neyzen Ahmet Yakupoğlu'nun Kütahya ve Evliyâ Çelebi hakkındaki cümleleri şöyledir. "Ey garib Kütahya! Senin İstanbul'a bağışladığın bu büyük insan, Türk kültüründe kimselerin yapamadığı çok müstesna bir vazifenin nasıl da hakkından gelmiş... Nasıl unutulmaz bir eser bırakmış. Ey muhteşem Evliyâ! Tanpınar senden Mimar Sinan ile beraber bahsetmiştir: "İmparatorluk hudutlarını çizmekte aynı vazifenin değişik yollarında çalışan iki Türk büyüğü. Osmanlı Devleti'nin uzandığı hudutlarının serhaddine kadar tapu haritasını meydana getirmiş iki Türk büyüğü... Birincisi 16. asrı abideleriyle, ikincisi de 17. asrı seyahatnamesiyle, en ufak teferruatına kadar bir ayna misali bütün mevzuatlarının içine dalıp aksettirerek verir."(Yakupoğlu, 2012: 30).

Onun resmettiği dünyada anâsır-ı erba'a ve mevâlid-i selâse ön plandadır. Toprak, su, hava ve ateş diye isimlendirdiğimiz unsurlar ve bu unsurların, maden, bitki ve hayvan diye adlandırdığımız doğmuşları Yakupoğlu fırçasının/çizgisinin ana hatlarıdır.

Yakupoğlu resimlerinde ateş, su, hava ve toprak öne çıkar. Onun fırçasında çevre, dağlar ve tepeler öne çıkarılmış ve şehir bu tepelerin etrafında resmedilmiştir. Ressam Ahmet Usta'nın önceliği Hisar'dır. Hisar/kale, Aşağı Hisar'ın köşeli bedenleri, Hisar altı, Hisar yokuşbaşı, Hisar'ın

karşısında yer alan Acem dağı, Hisarın sağında Beşikkaya ve üstte Yellice dağı, Acem dağı, Kırklar dağı, Gümüş dağı dikkatimizi çeken Yakupoğlu motifleridir. Kütahya bu dağları ve tepeleri şehrin güneyini kapatmıştır, şehir bu yüzden nefes almakta zorlanmaktadır.

Yakupoğlu dağdır, taşdır, madendir. Onun resmindeki bir başka şehir ayrıntısı da kayalardır: Beşik kayası, Kadı kayası, Gelin kayası ve Matrakçı Nasuh'un minyatürleştirdiği Ilica Sarı Kaya... Yakupoğlunun resmettiği en önemli tepe beyaz kum yığınları üzerinde yer alan Hıdırlıktır. Hıdırlık her şehirde karşımıza çıkar çünkü kiblegâhtır, kibleyi gösterir. Kibleye dönmek isteyen Hıdırlığı arar, bulur ve yüz döner. Ustanın resimlerinde Hıdırlık dışında Kırklar tepesi, Yediler tepesi, Elekli tepeleri ve Maltepe Taşbayırı, Sadeddin Önü, Abacılar Başı, Hisar Yamaçları ve Hisar bedenleri öne çıkar.

Yakupoğlu tabiattır. Her şehirde çamlıklar, çayırlar, bağlar/bahçeler önemlidir ama Kütahya'nın bahçeleri bir başka güzeldir Yakupoğlu'nda. İstanbul Şosesi üzerinde yer alan Çukurçayır, Hisar bahçeleri, Hisar bedenlerinde yer alan bağlar, Yeşil Kuru çayırı, Ahırdı Çayırı ve harmanı, Müderris bahçeleri, Çamlıbahçe, Kirlinin bahçe, Kunduören bahçeleri, Seyfeddin'in bahçesi, Kulaksız çamlığı, Çamlıca, Bayrakların bahçesi, Düverli Bekir'in bahçesi ve Dablak bahçeleri şehrin en güzel yerleridir. Bahçeler dışında Kumarı mesireleri ve Bülbül yatağı, İnüstü, Leylek Kürü çayırılığı ve Ada mesiresi resmin canlanmış halleridir.

Asırlık çınarların gölgesi altındadır Kütahya. Usta, resimlerinde karaağaçlara, Porsuk söğütlerine, Porsuk regülatöründe ve Ana Sultandaki Asırlık Karaardıç ağaçlarına, Karaçamlara, çınarlara ve kavaklara yer vermekte, bu ağaçların çevresini güller, leylâklar, hanımelleri ve mor salkım çiçekleriyle süslemektedir. Bu bahçelerde yetişen kızılıçık, kiraz, vişne, armut, elma, çilek, iğde öne çıkarılan meyvelerdir. Gözleme, hoşmerim, kaymak ve cimcik ustanın sevdiği yiyeceklerdir.

Ahmet Yakupoğlu, meydan olarak Taşköprü meydanı ve Mahkeme-i Şer'iyeye Meydanı'nı çizer. Taşköprü önemlidir, bu mekân ve çevresi Germiyan sokağı gibi ele alınmalı, evleri ve konaklarıyla turizme kazandırılmalıdır. Kütahya'nın yokuşları ve çıkmazları önemlidir. Müderris yokuşu, Özbek yokuşu, yokuşbaşı, Kurşunlu önü, Hacı Evren'de Damlarca önleri ve Ahırdı Tüfekbaşı çıkmazı, Bandım Çıkmazı, Çukur Çıkmazı, Çay Sırası Çıkmaz sokak, Tüfekçibaşı çıkmazı Usta'nın ayrıntılarıdır.

Yakupoğlu'nun resminde Kütahya aralıkları dikkat çeker. Aralıklar şehrin kılcal damarlarıdır. Özbek aralığı, Karadonlu aralığı, Hacı Bekir aralığı, Lala Hüseyin Paşa Hamamı Aralığı, Sirken Aralığı, Kemeraltı Hisar kahvesinin altında yer alan Cemaleddin Aralığı, bayanların alışveriş için bile uğramadığı Melek Girmez aralığı, Kurşunlu merdivenli aralığı, Kapanaltı aralığı, Şengül aralığı ve Akif Dede aralığı şehrin nefes alınan mekânlarıdır.

Yakupoğlu'nun resmettiği Hıdırlık altında yer alan İkiyular semti, Hisar Öksüzöğlan Semti, kırklar mevkisi, Simav Serenaltı mevkisi, Eski Muallimlerden Kara Hakkı Bey Sokağı, Deveci Sokağı, Bolat Bey Sokağı, Hisarardı Sokağı soluklandığımız semtler ve sokaklardır.

Yakupoğlu şehrin caddelerini ötelere bugüne taşır. Taşköprücaddesi, Müderris caddesi, Musalla caddesi, Kobak Caddesi, Kobak dibi, Vakıfhanecaddesi, Eski Gediz caddesi hatıraların resmi geçitine şahitlik eder.

Usta yaşadığı mahallelere de özel önem vermiştir. Bu mahalleler Kütahya'nın aynasıdır. Kütahya'yı, bu şehri tanımak isteyenlere bu mahalleler gezdirilmeli, yerli ve yabancı ziyaretçiler bu mahallelere yönlendirilmeli, rehberler bu mahalleleri ezberlemelidir.

Kavgalara sahne olan Gökçimen mahallesi, tepelerden Kütahya'ya bakan Özbek mahallesi, Hamidiye mahallesi, Sultanbağı mahallesi, Saray mahallesi, Maltepe, Kelerlerin mahalle, Mecidiye mahallesi, Hatuniye Mahallesi, Selvi Mahallesi, Balıklı mahallesi, Pirlar mahallesi,

Meydan mahallesi, Dübek mahallesi, Lala Hüseyin Paşa mahallesi, Yeni mahalle, Hacı Evren mahallesi, Ahi Evren mahallesi, Dablak mahallesi Yakupoğlu resminin canlı mahalleleridir.

Yakupoğlu sudur. Kulaksız deresi, Aksu deresi, koçak deresi, Uyuz pınarı, Kapan çayı, Hıdırlık altında Sarıdere, Behdi Çayı, Çay sırası, Kırklar deresi, Tilki deresi, Çamlıca şelalesi, Değirmen bendi, çam suları, porsuk çayı ve bu sular üstünde yer alan Ahşap köprüler; Taş köprü, Eski Kapan köprüsü, Kunduören köprüsü, Aşağı Porsuk/Eski Köprü, Porsuk/Perli Köprüsü, Ekizhöyük Köprüsü Usta'nın su sevgisinin resme yansımalarıdır. Bu dere ve çaylar üzerinde yer alan Çamlıca değirmen bendi, Aksu deresi üzerindeki on yedi değirmen ve değirmen katarları, Beşikaya değirmenleri ve Kumluk değirmeni eski yaşama biçimimizin ve kültürümüzün günümüze taşınan hatıralarıdır.

Yakupoğlu resminin canlı imgelerinden biri de çeşmelerdir. Kütahya'nın su şehri olduğunun en güzel örneklerini Usta'nın eserlerinde yer verdiği çeşmelerinde görürüz. Kütahya suyla nikâhlıdır. Çırcır çeşmesi, İhtiyarlar çeşmesi, Karadonlu çeşmesi, Musalla çeşmesi, Yonca Pınarı çeşmeleri, Yüksek Kahve çeşmesi, Melek Girmez/Germiyan Çeşmesi veya diğer adıyla Dede Çeşme suyu, Kelerler çeşmesi, Yukarı Hisar çeşmesi, Özbek sokak çeşmesi, tenek ve yalaklarıyla Kapanaltı çeşmeleri, soğuk çeşme, Ebeoğlu çeşmesi, Hıyaban çeşmeleri, Kirazlı Yayla çeşmeleri, Aksu Paşa çeşmesi, Sazak çeşmeleri, çift lüleli Çatal çeşmeler, Aksu Hacı Kavaslar çeşmesi, Çamlı çeşme, Kızık Çoban çeşmeleri, Namazgâh Çeşmesi, Yenice/Handevrendi Çeşmeleri, Hacı Bekir Aralığındaki çeşmeler ve Yukarı Hisar Çamaşırlığı çeşmeleri suyun bu şehre bağlılığının imzasıdır. Lala Hüseyin Paşa'nın Büngüldiyen Şadırvanı, Zeryen Şadırvanı, Gök medrese şadırvanı [Ulu Arif Çelebi zamanında Konya'ya gönderilen Şadırvanın eşi] suyun Kütahya aşkının eserleridir.

Bu coğrafyanın yetiştirdiği halvet karakterli,Süheylî ve Rufâî meşrepâlim sanatkârlardan biri olan Ahmet Yakupoğlu Yoncalı, Çelik suyu ve Ilıca'yı, Küçük Hamamı, Lala Hüseyin Paşa Hamamı'nı ve Aslanapa Bezirgân Hamamlarını da resmetmiş ve şehir, su, toprak ve medenileşmenin iz düşümünü bu şehrin gelecek kuşaklarına miras bırakmıştır. (Yakupoğlu, 2012: 9-30).

YAKUPOĞLU'NDA MEKÂN VE İNSAN⁴

Kütahya nefes aldığımız yaşadığımız bu şehre, bu evlere,bir sanatçının değerleriyle ve bir sanatkârın gönül aynasından bakmayı Ahmet Yakupoğlu'ndan öğrenmiştir. Yakupoğlu'nun mekânlarıAllah'ın/O'nun sanat aynasından tecelli etmiş gibidir. Ahmet Yakupoğlu esas olarak O'nu anlattı ve O'nu çizdi.

Yakupoğlu'nun insan odaklı konakları ve evleri eşyânın sırrını duymamızı sağlamıştı. O, insanı insan yapan hasletleri yaşadığı, misafir olduğu, çevresinde dolaştığı gizemli konaklarda ve evlerde hissetmiş ve keşfetmişti. Ruhuna esrârengiz ahenkler katan Ney ve Rebab eşliğinde Kütahya evlerini ve konaklarını bunun için resmetti.

Yakupoğlu'nun evleri bizdendir, bize aittir. Fakiri de bellidir zengini de. Okuyanı da bellidir, sanatkârı da... Behdi Çayı başında yer alan Mevlevi neyzenbaşı Mustafendi'nin damadı saatçi ve fotoğrafçı Ahmed Münip Efendi'nin üç katlı evi, Hıdırlık eteklerinde yer alan İki Kuyular semtinde ressam Ahmet Duygu'nun yetiştirdiği yüksek bacalı ev, Şabanların İbrahim'in önlük evi altında Hisarlı Ahmed'in musiki ticarethânesi geçmiş değerlerimizin yaşamaya çalışan hatıralarıdır.(Güler, 2018: 216).

Çarıkçı evi, Hacı Ahmed Ağa evi, Hikmet Alabay evi, Sucukların evi, Çalışkan Mustafanın ev, Ördekçilerin Ömer Efendi evi, Maariflerin ev, Parasızların ev, Şeyh Bedrettin oğlu Kütüphane

⁴Yakupoğlu'nun dilinden ve kaleminden dökülen özet ifadeler, bilimsel dilin dışında Ressam'ın dil anlayışına göre yorumlanmıştır.

Müdürü Hamdi Aydın'ın ağabeyi Seyfeddin Efendi'nin evi, Kelerler mahallesinden marangoz ustası Ömer Kalfa evi, yine Kelerlerden Mehmet Bey evi, Ferit Doğlar evi, Binnaz Abla Evi, Özbek Aralığında Bayrakların Ev, Rahmetli Usta'nın şehri ne kadar içselleştirdiğinin delili olan evlerdir.

Yakupoglu'nun evleri geleneksel kırmızı aşı boyalı ahşap evlerin izlerini taşır, çünkü bu evler açık sarı renkli taşlarla uyumludur. Bu evlerin çoğu sokağa açılmaz, bahçeli küçük avlular içindedir ve Çıkmaz sokakların koruması altındadır.

Yakupoglu'nun evleri kimliklidir, şehrin nüfus tapusudur. Evler isimlerle, mesleklerle, işyeriyle anılır. Eliflerin koca ev, Mevlevi Hamdi Çelebi evi, Kulaksız evi, Saraçların evi, Emin Toktar evi, Aşçı Hacı Osman Buharalı evi, Sabri Cantürk evi, Bekir Arıoğul'un baba evi, Ressam Hakkı Ermumcu evi şehrin derin kültürünü aksettirir.

Kütahya evlerinin bir kısmı divânihâneli evlerdir. Kemerli kapılı, Cumbalı, Cihân-nümâlıdır. Bazıları selamlıklı, şadırvanlı, alçı pencereci turalı duvarlıdır. Evler, çift kapılıdır, Çıkmalı ve abdestliklidir. Bazısı mazgallı, silahlıklı, Fransız ampir üslupludur. Usta'nın resmettiği Hacı Efendilerin evi, Karadonlu Kağıtçı Mahmutgillerin evi, Taharlar evi, Aşağı Hisar Karbölenler evi, Yardımcı evi, Rifat Dede evi, Mütesselim Recep Ağa evi, Kasap Isıkçının evi, Kütüphane Müdürü Hamdi Aydın Evi/Koşut müzesi hepsi şaheser.. Kurtların evi, Mavıların Nâfiz Bey evi, Kasap Kara Mehmed'e ait ev, Akşehirlilerin Ekrem'in ev, Pirlerde Meydan İmamlarının Evi, Saatçi Mustafendinin evi, Keleşlerin Halil Ağa evi...

Yakupolu'nun evleri eliböğründeli, çıkmalı evlerdir. Aşı badanalı, Ahşap kemerli, odalar ana duvara yaslı yazlık bahçeye nâzır divanhanesi olan evlerdir. Kâgir tonoz ahşap tura duvarlı, karkas, tuğla ve kerpiç dolgulu birbirine yapışmış yapılardır. Bahçivan Süleyman Ağanın evi, Saraçların ev, Ellezlerin Fevzi Efendi'nin evi, Binbaşılının ev, Mevlevi Hamdi Çelebi evi, Hacı Ahmed Ağa evi, Dübek'te Öğretmen Abdullah Azmi Bey evi, Dübek mahallesi Yörükbeyi Cevad Bey evi bu çeşit özellik taşıyan evlerden bazılarıdır.

Onun evlerinden ahşap hatıllı kerpiçle ya da moloz taşla yapılmış, üst katları ahşap malzemeyle yapılarak araları kerpiçle doldurulmuş çivit mavisi, beyaz, yeşil sarı evlerden bazıları da şunlardır: Hacı Efendilerin Ârif Ağa evi, Sirken Aralığında Faruk Arabacı'nın Cumbalı evi, Aşağı hisar duvarları üzerinde Karbölenlerin evi, Cemaleddin Aralığı Muallim Haydar Taşer Beyin evi, Hisar altı Mahmud Hoca evi, Abacılarbaşı Şabanların İbrahim Önlük evi gibi...(Güler, 2018: 217

Yakupoglu evlerle birlikte anar Kütahya'nın dillerden düşmeyen lakaplarını; Tarakçılar, Hekimlar, Şahanlar, Behçetler, Kırbaşlar, İrebişler, Tavalılar, Bayraklar, Mavılar, Ellezler, Zemmeler, Keleşler, Paşalar, Ebeler, Koca İsmailler Yakupoglu'nun kullandığı yöresel lakapların meşhurlarıdır.

Kütahya'nın ne kadar bizden olduğu konaklarından bellidir. Konak Türkçe bir kelimedir ve bu coğrafyanın kimliğidir. Yakupoglu konaklarının en özeli II. Yakup'un Germiyan konağı'dır. Hükümet konağı, Dilsizoglu Konağı, Pamuk Dedelerin Konağı, Hacı Necati Erkunt Konağı, Bakkal Davut Ağa Konağı, Ahırdı Tüfekbaşı Konağı, Mevlevi Rifat Efendi Konağı, Elifoğlu Konağı, Cihannümâli-Selamlıklı Şadırvanlı Hekim Salih Efendi Konağı, Cumartesi Pazarı civarı Çamlıbahçenin karşısında yer alan bodrumlu kırmızıya çalan kiremit renkli aşı boyalı Dülgerlerin Konak diğer dikkat çeken konaklardandır.

Eski konakların dış cephesinde bizim 'aşı boyası' dediğimiz bordo renk boya çok kullanılıyor. Kızıla yakın bir bordo da var, kahveye dönük olanı da. Aslı demir oksit olan bu karışım için İstanbul Boğazı'na has bir renk derler.Aşı boya ilk renkli boyalardan biri olarak kabul edilir. Kaynaklara göre Amerikan yerlileri kışın soğuktan, yazın böcekten korunmak için kendilerini bu

boyayla boyarlarmış. Kuzey Amerika'yı istila edenlerin, yerli halka 'kırmızı (kızıl) hintli' veya "kızılderili" deme sebepleri de buymuş. Kızılderili argo kabul edildiği için pek tercih edilmez Hintli tabiri kullanılmış. Hintli denilmesinin sebebi de Kristof Kolomb'un Amerika'nın doğu sahiline ulaştığında burayı Hindistan, yerlileri de Hintli sanmasından dolayı imiş. Klasik dönemlerde dünyanın en iyi aşı boyası Sinop şehrinden gelirmiş ve içeriğinde Osmanlı beziri, oksit sarı, kırmızı aşı ve nefit bulunmuş.(Güler, 2018: 220).

Yakupoğlu her renkten ve üsluptan farklı konakları da resmetmiş. Selmanların Cihannümalı konağı, Musalla başındaki konak, Cumhuriyet caddesindeki Sinan Bey Konağı, Paşaların Ergen Bekir Bey Konağı, Karadonlu Aralığında yer alan Saffet Bey Konağı, Ağah Konağı, Kobak caddesindeki Germiyanlı Hacı Derviş Ağa Konağı, Üftadeoğlu Konağı, Defterdar konağı, Germiyanlı Ethem Paşa Mâlikânesi, Meydan mahallesi Mürüvvet Hanıma ait Âğah Konağı, Ebelerin Konak, Tüfekçibaşı konağı, Cemledin aralığında yer alan Tarakçıların Ali Paşa Konağı dikkat çeken konaklardır. (Güler, 2018: 218).

Yakupoğlu ev ve konakları çok değer verdiği isimlerle birlikte anlatır. Her mekân, her ev ve her konak şehrin sevilen, sayılan, tanınan, Kütahya ile özdeşleşmiş isimlerden oluşur: Nurettin Çanakoğlu Hoca, Ömer Kalfa, Mevlevi Saatçi Akif Dede, Saatçi Mustâfendi, Mustafa Bilge ve Hüsniye Yenge, Hacı Halil Onbaşı, Şükrü Karaturp, Hacı Mehmet Özbilen, Bakkal Sağır Ahmet Öğüt Efendi, Karabacak Ahmed Ağa, Koca Arifler, Malûl Ali Onbaşı, Şemseddin Güvey, Tuncer Türkkan, Hisarlı Ahmet, Muallim Cemil Tuğcuoğlu, Zeybekçi Halid Şeran, Zeybekçi Gemiş Rıza Efe, Fuat Paşa, Ahmet Gürel, Nuri Germiyanoglu, İzzet Çay, Zabit Katibi Behçetin İsmail, Fuad Açarlı, Öğretmen Mahmud Şenay, Erhan Altıntaş, Şair Necati Çağırıcı, Lütfü Efe, Şeyh Ebubekir Dede, Tuna Müdâfî Hüseyin Paşa, Porsuk Bey Yakupoğlu resimlerinin bize hediyesidir.

Usta'nın insan ve isim profilinde inanç ve Kütahya'ya hizmet değerleri hâkimdir. Elifoğlu Nuri Efendi, Rufâi Dervîşi Hasan Dede, Belediye Fen İşleri Müdürü Bekir Dumlu, Çarıkçı Hacı Abdullah, Kuyumcu Demokrat Şerafeddin, Asalılardan Yağcı Hacı Abdullah, Paşaların Ergen Bekir Bey, Delilbaşı Talip Paşazâde Sâdık Bey, İmam Şeyh Bekir Efendi, Hamdi Özeren Çelebi, Remzi Koçak, Eşref İçer, Mustafa Yeşil, Hamdi Aydın, Hâfız Halil, Ahmet Hız, Nakkaşın Hafız Tefvik Hoca, Talat Bahşi, Oktorvacı Hâfız, Apili Yavaşçı Mehmet Efendi, Meşhur Islıkçı Kasap, Saffet Bey'in kızı Nâdire Hanım ve Damadı Şekerci Hacı Şükrü, Abdurrahman Karaa, Kunduracı Mahmut Usta, Hâfız Halil, Hafız Ahmed, Ahmed Özağaç, Aşık Nuri Çavuş, İmamoğlu Mehmet ağa, Ömer Bârî, Hâfız Ali Rıza Hoca, Çiyanzâde Nûri Efendi, Süleyman Altıntaş, Muallim Haydar Taşer Bey, Hekimhanların Mehmed, Mahatlı Hacı Ali, Turşucunun Ahmet Dölen, Merkezzâde Nurullah Kılınç, Nalbant Ustası İsmet Usta, Ablası Rukiye Hanım, Halil Dikmen, Feyhaman Duran, Samiha Ayverdi Hanım, Süheyl Ünver, Dürdâne Ünver ve Gülbün Mesara ve son yıllarda aldığı her nefesi hisseden Manevi kızı Havva Sökmener Yakupoğlu'nun bize hatıra bıraktığı diğer isimlerdendir.

Türk tarihini incelediğimizde kadim kültürümüzün şehir kaynaklı olduğunu görmekteyiz. Şehirleşmeyi öne alan milletlerin sanat alanında da öncü olduğu anlaşılmaktadır. Şehirlerin sanayi, teknoloji isimlerinin dışında daha çok sanat ve kültür çalışmalarıyla adlandırıldıkları anlaşılmaktadır.

Rahmetli Ahmet Yakupoğlu Kütahya'da Hisarlı Ahmet ve Saatçi Ahmet Akıncan'la birlikte anılan üç Ahmetten biridir. Kütahya'nın son hezarfeni olarak tanıdığım Yakupoğlu, farklı alanlarda eser vermiş çok yönlü bir sanatçıdır. Bu şehrin sırlı insanlarından kabul edilen Yakupoğlu, Saray mahallesinde doğmuştur.(Güler, 2018: 216) Bu mahalle başta Evliya Çelebi ve Firaki olmak üzere dünya çapında sanatçı yetiştirmiş bir mahalledir, çünkü bu mahallenin kültür coğrafyası

Türkistan-Buhara kültürü ve sanatıdır. Onun fırçası Horasan-Türkistan-Buhara medeniyetini çizer. Tasavvuf neşvesiyle coşan bir gönlün heyecanıyla O bir Neyzendir, Rebab ustasıdır. Hilale, Santur ve Çeng, yer aldığı meşkların ana musiki çalgılarıdır. (Yakupoğlu, 2012: 9-44).

AHMET YAKUPOĞLU VE MİNYATÜR⁵

Yakupoğlu, resim sanatının temel kollarından biri olan Minyatür sanatında mühim eserler vermiş bir sanatkârdır. Minyatürlerinde Kütahya'yı, kendi iç dünyasındaki yansımaları ve gönül zenginliğini görmek mümkündür. Akademide okurken resim yanında ilgilendiği minyatür sanatında da gerçekçi çizgilere sahiptir. Buharalı Behzat'tan, Osmanlı minyatür sanatçıları Levni ve Matrakçı Nasuh'tan etkilendiğini bilinmektedir. Onun minyatürlerinde canlı renkler öne çıkmaktadır. Yakupoğlu Minyatürleri iki koldan oluşur. Birincisi kol, Kütahya ve inanç çevresiyle ilgilidir. İkinci kol Yakupoğlu'nun Nasrettin Hoca Minyatürleridir.

Sanatçı Nasrettin Hoca fıkralarının minyatürlerinin Osmanlıcasını fırçasıyla yazmıştır. İncelediğimiz on minyatürden beyit yazılan beş minyatürün nesih ta'lik kırma çizgi/hat yazılarını da bizzat kendisi orijinal yazmalara bakarak resim fırçasıyla yazmış/çizmiştir.⁶

Yakupoğlu'nun minyatürlerinde Osmanlı devri eserleri içerisinde özellikle mesnevi minyatürlerinin birçoğunda gördüğümüz manzum beyitler dikkati çekmektedir. Bugüne kadar Yakupoğlu'nun minyatürleriyle ilgili az sayıda değerlendirme yapılmıştır ama onun minyatürlerinde yer alan bu manzum beyitler incelenmemiştir.(Yıldırım, 2000: 299-301).

Yakupoğlu'nun var olduğu söylenen on minyatüründen ulaştığımız ve incelediğimiz beş minyatürünün ikisinde Mevlânâ'dan, birinde Şeyhî'den, iki minyatüründe Fuzûlî'den tasavvufî beyitler kullanılmıştır. Ayşegül Durukan'ın yer aldığı söylenen bir minyatüre ulaşamadık. Yine fırçayla Osmanlıcasını yazdığı Nasrettin Hoca Minyatürlerini de araştırma konumuza eklemedik.

⁵ Minyatürlere ulaşmada yardımcı olan Sayın Hüseyin Özekmekçi Bey'e teşekkür ederim.

⁶ Bu minyatürlerden birçoğunun kenar tezhiplerini yapan ve hat bilgileri bana aktaran Tezhib ve Çini sanatçısı Sayın Ahmet Yıldız Bey'e teşekkür ederim.

1. Birinci Minyatür

Mevlânâ-Mesnevîden Beş Beyit

Yakupoğlu'nun, Hz. Mevlânâ'nın Alaattin Tepesi bahçesinde yer alan Şadırvanın çevresinde Sema yaptığı bu minyatüründe Mesnevi'nin ilk onsekiz beytinden beş beyit yer almaktadır. Minyatürde metinler harekesiz nesih kırması ile yazılmıştır. Minyatürde Sema yapan Hz. Mevlânâ'nın çevresinde musikişinas sazendeler, saraydan vezirler, âlimler, müridânlar ve talibler yer almaktadır. Sazendelerden biri Çeng, ikisi Kudüm, ikisi Rebab çalmakta, biri Halile vurmakta ve üçü şah ney üflemektedir. Minyatürde dokuz kişilik saz ekibi dâhil on sekiz kişiye yer verilmesi Mevlevilikte on sekiz rakamının kutsallığıyla ilgili olmalıdır.

Semâ yapılan mekânın arkasında Alaaddin Camisinin mavi/turkuaz renkli kümbeti ve Selçuklu sarayının bir parçası yer almaktadır. Minyatürde bardak sürahi, meyve sepeti ve Türk motifli halı / kilim yer almaktadır. Minyatür çevresinde yer alan cetveller altın, tezhipler Selçuklu münhanilerinden oluşmaktadır. Minyatürde naturalist üslupta çınar, çam, salkım söğüt, kavak ağaçları, çiçek açmış elma ve kirazlar, lale, sümbül, zambak gelincik gibi çiçeklerin yer alması Yakupoğlu'na özgü minyatür özellikleri dikkat çekmektedir. Beyitlerin ana teması Ney'dir.

Minyatürde yer alan beş beyit Mesnevinin ilk onsekiz beytinden Süleyman Nahifi Efendi'nin (ö.1738) yazdığı manzum tercümenin beyitleridir: (Çelebioğlu. 1967: 1-18).

Oldı âteş sıyt-ı ney sanma hevâ

Kimde bu âteş yogise hayf aña

Âteş-i aşk iledir te'sîr-i ney

Cûşîş-i-aşk iledir teşvîr-i mey

Yârdan mehcûra hem-derd oldu ney
Çâk-sâz-ı perde-i merd oldu ney

Ney gibi bir zehr u tiryâk olamaz
Ney gibi dem-sâz u müştâk olamaz

Ney virir bir râh-ı pür-hûndan haber
Aşk-ı Mecnun kıssasın takrîr ider

Minyatürdeki birinci beyit Mesnevideki dokuzuncu beyittir.

Oldı âteş sıyt-ı ney sanma hevâ
Kimde bu âteş yogise hayf aña

“Neyin sadası ateş oldu, onu hava sanma; Kimde bu ateş yoksa yazıklar ona.”

Minyatürde ikinci beyit Mesnevideki onuncu beyittir:

Âteş-i aşk iledür te'sîr-i ney
Cûşiş-i aşk iledür teşvîr-i ney

“Neyin tesiri aşk ateşinden, şaraptaki hal aşk coşkuluğundandır.”

Minyatürdeki üçüncü beyit Mesnevideki on birinci beyittir.

Yârdan mehcûra hem derd oldu ney
Çâk-sâz-ı perde-i merd oldu ney

“Ney sevgiliden ayrılmışa dert ortağı oldu. Kavuşmaya mani olan perdeleri parçaladı.”

Minyatürdeki dördüncü beyit Mesnevide on ikinci beyittir.

Ney gibi bir zehr u tiryâk olamaz
Ney gibi dem-sâz u müştâk olamaz

“Ney gibi bir zehir ve panzehir, ney gibi bir dost ve âşık olamaz.”

Minyatürdeki beşinci beyit Mesnevide on üçüncü beyittir.

Ney virir bir râh-ı pür-hûndan haber
‘Aşk-ı Mecnûn kıssasın takrîr ider.

“Ney, kan gibi bir yoldan haber verir, Mecnun’un aşk hikayesini anlatır.”

2. İkinci Minyatür

Mevlânâ'nın Semâ gazelinden üç beyit⁷

Minyatür Konya Meram bahçelerinde düzenlenen bir sema ayinini canlandırmaktadır. Birinci minyatürde gördüğümüz ağaçlar ve çiçekler canlı renklerle minyatüre renk katmaktadır. Minyatüre yeşil rengin tonları hâkimdir. Hz. Mevlânâ postunda bağdaş kurmuş vaziyette sema yapan müridânî seyretmektedir. Minyatürde bir çeng, üç Şah /Davudi ney, iki kudümzen, bir rebab ve bir Halile/zil yer almakta ve Mutrib erkân-ı sema musikisini çalmaktadır. Altı semazen devirde, Hz. Mevlânâ ve üç ulemâ seyrededir. Minyatür onsekiz sayısına vurgu yapmaktadır. Birinci beytin solunda yer alan kuş tasavvufi özellikler içerebilir. Minyatürde Mevlevilik yoluna uygun olarak on sekiz şahsiyet yer almaktadır. Minyatürün kenar münhanileri Selçuklu üslubudur. Bordürler ve cetvel zencirekler tezhiplidir. Münhaniler yazma cilt kapaklarında yer alan şemseleri ve salbekleri etkilemiştir. İbrik/testi, bardak ve meyve sepeti dikkat çekmektedir.

Minyatürde yer alan Mevlânâ'nın Semâ gazeline ait üç beyit şöyledir:

1. Beyit

Dânî semâ' çi buved? Savt-ı belî şenîden

Ez h^wîştên borîden bâ vasl-i û resîden⁸

“Semâ nedir bilir misin? Belî/evet sesini işitmek,; kendinden geçerek, birleşerek Rabbine kavuşmaktır.”

⁷ Gazelin konusu semâ olduğu için tarafımızdan Semâ gazeliolarak zikredilecektir.

⁸Kütahya Arguniyye Mevlevihânesi kemer yazıları Sema gazeli 1. beyit

2.Beyit

Dânî semâ' çi buved? Ahvâl-i dûst dîden

Ez perdehâ-yı lâhût esrâr-ı Hak şenîden⁹

“Semâ nedir bilir misin? Dostun hallerini görmek; lâhut perdelerden/görünmez âlemin perdelerinden Hakkın/Allah’ın sırlarını duymaktır.

3. Beyit

Dânî semâ' çi buved? Bî hod şoden zi hestî

Ender fenâ-yı mutlak zevk-i bekâ çeşîden¹⁰

“Semâ' nedir bilir misin? Kendi varlığından vaz geçmek; mutlak yokluğun içinde varlığın zevkini tatmaktır .

Kütahya ve Arguniyye Mevlevihanesi için çok önemli olan bu gazelin tüm beyitleri şöyledir:

SEMÂ' GAZELİ¹¹

mef'ûlü fâ'ilâtün mef'ûlü fâ'ilâtün¹²

1.Dânî semâ' çi buved? Savt-ı belî şenîden¹³

Ez h^wîşten borîden bâ vasl-i û resîden¹⁴

“Semâ nedir bilir misin? Belî/evet sesini işitmek,; kendinden geçerek, birleşerek Rabbine kavuşmaktır.”

2.Dânî semâ' çi buved? Ahvâl-i dûst dîden

Ez perdehâ-yı lâhût esrâr-ı Hak şenîden¹⁵

“Semâ nedir bilir misin? Dostun hallerini görmek; lâhut perdelerden/görünmez âlemin perdelerinden Hakkın/Allah’ın sırlarını duymaktır.

3.Dânî semâ' çi buved? Bî hod şoden zi hestî

Ender fenâ-yı mutlak zevk-i bekâ çeşîden

“Semâ' nedir bilir misin? Kendi varlığından vaz geçmek; mutlak yokluğun içinde varlığın zevkini tatmaktır.

4.Dânî semâ' çi buved? Der pîş-i darb-ı ışkeş

Ser râ çu gûy kerden bî pâ vü ser devîden¹⁶

⁹ Beyit Mevlevihânedeki yazılı değildir.

¹⁰ Sema gazeli 2. beyit

¹¹ Mesnevi’de ve Divân-ı Kebîr’de bulunmayan bu semâ’ gazeli Mevlânâ’ya ait olduğu belirtilen bir yazma mecmuada Mevlana’nın bazı şiirleriyle birlikte yer almaktadır.(Şefik Can, (2000), Mevlânâ Divân-ı Kebîr Seçmeler, Ötüken, s. 377, İstanbul. Metne katkı sağlayan Prof.Dr. Mehmet KANAR Hocama müteşekkirim...

¹² Gazel, müstefîlün Feülün müstefîlün Feülün veznine göre de okunabilir.

¹³ Mevlevihânedeki kemerde “Şeniden” kelimesi esreli “şiniden” olarak yazılmıştır.

¹⁴ Mevlevihanenin kemerinde bu beyitte “vasl-i û” yerine “vasl-ı Hak” yazmaktadır.

¹⁵ Bu beyit mevlevihânedeki yer almamaktadır.

¹⁶ Bu beyit mevlevihânedeki yer almamaktadır.

“Semâ' nedir bilir misin? Aşk darbesi/belâsı önünde; başını top yaparak ayaksız ve başsız [dosta] koşmaktır.

5.Dânî semâ' çi buved? Bâ nefis harb kerden

Çün murg-i nîm bismil der hâk u hûn tepîden¹⁷

“Semâ' nedir bilir misin? Nefsile harp etmek; boğazlanmış kuş gibi kan içinde toprakta yuvarlanmak/tepinmektir.

6.Dânî semâ' çi buved? Derd ü devâ-yı Ya'kûb

Bû-yı visâl-i Yûsuf ez pîrehen şemîden¹⁸

“Semâ' nedir bilir misin? Ya'kûb'un derdini ve devâsını [hissetmek, bilmek]; Yûsuf'un gömleğinden kavuşma kokusunu koklamaktır.

7.Dânî semâ' çi buved? Hem çün 'asâ-yı Musâ

An sihrhâ-yı Fir'avn her dem be dem keşîden

“Semâ' nedir bilir misin? Mûsâ'nın asâsı gibi; Firavun'un sihirlerini her an içine çekmek, yutmaktır.

8.Dânî semâ' çi buved? Sırr-ı zi lî-ma'allah

Ancâ melek negonced bî-vâsita resîden

“Semâ' nedir bilir misin? “Benim Allah ile” sırrına [vakıf olmak]; meleklerin sığmadığı [alınmadığı] bu makama vasıtasız erişmektir.

9.Dânî semâ' çi buved? Mânend-i Şems-i Tebrîz

Çeşmân-ı dil guşûden envâr-ı kuds dîden¹⁹

“Semâ' nedir bilir misin? Tebrîzli Şems gibi; gönül gözlerini açmak, kutsal nurlar görmektir.

Arguniyye Mevlevîhânesi'nin semahanesini yani sema meydanını kuşatan sekiz kemer direğinin üzerinde sikke resimleri yer almaktadır. Kemerlerin en üstünde sırasıyla Yemliha, Mekselina, Mislina, Mernuş, Debernuş, Şazenuş, Kefeştetayyuş ve Kıtmir adları yer almaktadır. Ashab-ı Kehf'e ait olan bu isimler Afyon Mevlevihanesinde de yer almaktadır. Kütahya Lala Hüseyin Paşa Camisinde de Hattat Mahir Halil 'in Gemi şeklinde Ashab-ı Kefh isimlerinin istifi yer alır.

Arguniyye Mevlevîhânesi'nde sekiz kemer direk kubbeye birlikte dokuz direk olarak semahaneyi ayakta tutmaktadır. Sikke resimlerinin üstünde sekiz kemerde bir dikdörtgen çerçeve içerisinde sekiz beyit tekrarlanmaktadır. Sekiz beyit birbirine dokuzuncu beyit gibi düşünülen bir başlıkla

¹⁷ Bu beyit mevlevihanede yer almamaktadır.

¹⁸ Beyitte yer alan şemiden koklamak kelimesi mevlevihanede şiniden olarak yazılmıştır.

¹⁹ Bu Semâ gazeli Yenikapı, Bahariye ve Gelibolu Mevlevihanesinde de yer almaktadır.

metnebağlanmakta ve şiirin beyit sayısı dokuza tamamlanmaktadır. Başlık sayılan bu mısradaki celi ta'lik hatla "Yâ Hazret-i Mevlânâ" ve altında yine ta'lik hatla "Muhammed Molla Celâle'd-dîn Kuddise Sirrihu" yazmaktadır.

Sema gazelinin başında Şeyh Galib'in şu rubâisi yer almaktadır. (Güler, 2018:95). Bazı yazılarda bu Rubâi beyit olarak yazılmış ve Mevlânâ'ya ait olarak düşünülmüştür.

mef'ûlü/mefâ'ilü/mefâ'ilü/fe'ûl [fâ']

Ey kâşif-i esrâr-ı Hudâ Mevlânâ
Sultân-ı fenâ şâh-ı bekâ Mevlânâ
Aşk etmededir Hazretine böyle hitâb
Mevlâ-yı gürûh-ı evliyâ Mevlânâ²⁰

Kütahya Arguniyye Mevlevîhânesi'nde bu rubâiden sonra 9 beyitlik gazelin altı beyti yer almakta, 2., 4., ve 5. beyitleri yer almamaktadır. Şeyh Gâlib'in bu rubâisi ve sema gazelinin altı beyti bir bütünün parçaları gibi sekiz beyit olarak düşünülerek ta'lik yazıyla sekiz kemerde sekiz kere tekrar edilmiştir.

²⁰Kütahya'da yerel halk ve araştırmacılar bu rubâiyi Mevlânâya ait iki beyitlik bir şiir olarak ifade etmektedirler ama bu doğru değildir.

3. Üçüncü Minyatür

Şeyhî'nin Beyitleri

Asırlık bir çınarın önünde çizilmiş olan minyatürde dört şahsiyet yer almaktadır. Çınarın Bursa Uludağ yolu üzerinde yer alan İnkaya çınarı olduğu ifade edilmektedir. Küçük bir dere yatağı çevresinde tasvir edilen bu minyatürde Yakupoğlu resim yapmaktadır. Yakupoğlu'nun seksenli yıllardan sonra sevdiği ve dinlediği sanatçılar Ayşegül Durukan, Cemile Uncu ve Nesrin Sipahi'dir. Bu sanatçılardan Nesrin Sipahi rebap, sırtı dönük bir sanatçı santur çalmaktadır. Yakupoğlu'nun karşısında Gülbün Hanım bu anı seyretmektedir.

Minyatürün içeriği zengin kültürel unsurlar içermektedir. Türk kilimi, minder ve yastık orijinal motiflerle detaylandırılmıştır. Kenar süslemeleri Gülbün Hanım'ın Selçuklu münhanilerindedir. Ortada meyve sepeti yer almaktadır. Çiçekler dikkat çekmektedir.

Minyatürün altında yer alan ve nesih hatla yazılan iki beyit Kütahyalı Şeyhî'ye aittir. Hekim Sinan olarak da anılan Şeyhi, Bayrami Halvetilerden tasavvuf ehli bir şair olarak hem Germiyan'a hem Osmanlı'ya saray doktoru olarak hizmet vermiş bir sanatçısıdır. Divan edebiyatının kurucu şairlerinden olan Şeyhi'nin bu beyitleri tasavvufi unsurlar ihtiva etmektedir.²¹

²¹ Şeyhî Divanı, Haz. Mustafa İsen- Cemal Kurnaz, Akçağ yay. Ankara 1990, s. 215, 119. gazel...

1.Beyit

Sanemâ gün yüzün âyine-i cândur bilürem

Dü-cihân nakşı kamu anda ‘ayândur bilürem

“Ey Sevgili, can aynasının nurlu yüzü ve iki cihanda kainatın aynası olduğunu bilirim.”

2.Beyit

Kankı nakkâş kim ol âyine-i hüsnünden

Nokta tasvîr ide üstâd-ı cihândur bilürem

“Senin güzelliğinin aynasından akseden zerreyi tasvir eden nakkaşın, bu cihanın üstadı olduğunu bilirim.”

4. Dördüncü Minyatür

Fuzûlî'den Beyit

Ahmet Yakupoğlu bu minyatüründe sazende ve hanende hanımefendilerden oluşan bir meşk meclisini muhteşem renklerle gözönüne sermektedir. Minyatürde her hanımefendinin elinde Rebap, Tanbur, Miskal, Çeng ve Ney gibi klasik Türk musikimizin sazları yer almaktadır. Türk sanat müziğinin ünlü sanatçıları Nesrin Sipahi, Ayşegül Durukan, Güzide Kasacı, Cemile Uncu tanıdığımız sanatçılardandır. Mavi renkli altıgenlerin oluşturduğu zeminde Çini müzesinde de yer alan küçük bir Germiyan Havuzu yer almaktadır.

Havuz başındaki kamelyada Gülbün Hanım kaftanıyla meşki seyretmektedir. Kilimler ve yastıklar diğer minyatürlerle benzer özellikler taşımaktadır. Zengin ağaç ve çiçek motiflerinin yer aldığı minyatürde Tavus kuşu dikkat çekmektedir.

Süheyl Bey'in Münhanileri ve cetvelleri tezhiplidir. Kütahya vazosu, sehpadaki maşrapa/sürahi ve meyve tabakları diğer detaylardır.

Yakupoğlu bu minyatüründe Fuzûlî'nin 4 beyitlik 22. kıt'asının 2. beytini kullanmıştır. Beyit bir sanatçının sanata ve sanatçıya bakışını ortaya koymasından dolayı dikkat çekmektedir. (Kılınç, 2021: 723).

Fuzûlî-Beyit

Dehr bir bâzârdur herkes metâ'ın arz ider

Ehl-i dünyâ sim ü zer ehl-i hüner fazl u kemâl

“Dünya bir pazardır, herkes malını arz eder; dünyaya bağlı olanlar gümüş ve altından, hüner sahibi sanatkârlar ise erdem ve faziletten bahseder.”

5. Beşinci Minyatür

Fuzûlî'den Beyitler

Ahmet Yakupoğlu'nun 1995 İş Bankası Minyatür Yarışması'nda “Evim” adıyla birincilik ödülü alan minyatürüdür. Yakupoğlu'nun Kütahya ve Kütahya musiki meşkini anlattığı bu minyatüründe şehrin ustalıkla resmedildiği görülmektedir. Kütahya'nın Yellice tepelerinde başlayan minyatür bir meşkle tamamlanmakta ve minyatürün altında da Fuzûlî'nin ney ve sofi ile ilgili beyitleri yer almaktadır. Bir halvetî meşkini anlatan bu minyatür aslında Yakupoğlu'nun hayata bakış açısının yorumudur. Meşke meclisinin elemanları Kütahya'nın sevip saydığı şahsiyetlerdir.

Minyatür Yellice, Bakır tepe, İnce bel, İminicik tepesi, Müderris yaylası ve Müderris bahçeleri ile başlamaktadır. Bu mekânlar Yakupoğlu'nun yaşadığı alanlardır. Ârifi'nin dediği gibi “Bir müderris bahçesi, bin şâmi var Kütahya'nın (Güler, 2003: 32).

Minyatür Aksu deresi ve Aksu değirmenleriyle devam etmektedir. Kundukviran/Gündükviran/Kunduören çınarları, Kütahya'nın gerçek bir çınar şehri olduğunu hatırlatmaktadır (Güler, 2018: 123).

Bu Kıt'a Fuzûlî Dîvânî'nin 37 kıt'asıdır. Minyatürde yer alan iki beyitlik bu kıt'a, ney ve semaya ters bakan sofulara ve zahitlere bir cevap niteliğindedir.(Kılınç,2021: 741).

Sadâ-yı ney harâm olsun dedin ey sofi-i sâlûs

Yele verdin hilâf-ı şer' ile nâmusun İslâmın

Bu endâm ile vecdiyyâtdan dem urmak istersen

İlâhî ney gibi sûrâh sûrâh ola endâmın

Birinci Beyit

Sadâ-yı ney harâm olsun dedin ey sofi-i sâlûs

Yele verdin hilâf-ı şer' ile nâmusun İslâmın

“Ey riyakâr Sofu; Ney sesi haramdır diyerek yalan söyledin ve Allah'ın emirlerinin zıddına İslâmın namusunu yele verdin”

İkinci Beyit

Bu endâm ile vecdiyyâtdan dem urmak istersen

İlâhî ney gibi sûrâh sûrâh ola endâmın

“Sen bu düşüncenle insanları vecd içinde görünerek aldatmaya devam edersen, Allah senin endâmını ney gibi delik deşik etsin.”

SONUÇ

Kütahya, yedi bin yıllık bir medeniyete sahiptir. Bu sırlı şehir Osmanlı Coğrafyasının iki yüz elli yedi şehri içerisinde altıncı kültür, sanat, edebiyat ve şiir merkezidir. Kütahya Klasik divan edebiyatının kurucu şehri ve ilk önemli merkezi, Divan şiirinin başkentidir. Klasik edebiyatın kurucu şairleri Şeyhoğlu Mustafa, Ahmedî, Ahmed-i Dâ'î ve Şeyhî, Germiyan sarayında ve Kütahya medreselerinde yetişmiştir Kütahya çini, resim ve minyatür alanında da dünya çapında önemli sanatçılar yetiştirmiştir.

Kütahya hem resim hem de minyatürde kendine has bir yapı oluşturmuş ve Yakupoğlu eliyle Türkistan–Uygur minyatür sanatını modernize ederek ney, sema ve şehir kavramlarını minyatürde bir araya getirmiş bir sanat şehridir.Kütahya'nıyetiştirdiği usta sanatçı Ahmet Yakupoğlu, resim ve minyatürlerinde kendi şehrini, çevresini ve inançlarını mahir bir şahsiyettir.

Yakupoğlu, Kütahya kaynaklı minyatür sanatını geçmişten günümüze taşıyan bir kültür ve sanat köprüsüdür.Yakupoğlu'nun incelediğimiz beş minyatüründe tasavvuf ve özellikle ney konulu beyitler yer almaktadır. Bu beyitlerden beşi Mevlana'nın Mesnevi Tercümesinden, üçü Mevlana'nın Sema gazelinden, ikisi Şeyhi'nin gazelinden, bir beyit Fuzuli'den ve yine iki beyit

Fuzuli'nin şiirinden alınmıştır.Yakupoğlunun minyatürlerinde kullandığı beyit sayısı on üçtür. Yakupoğlu'nun Mesnevi'nin Nahifi tercümesinden aldığı beş beyit Ney ile ilgilidir. İnsanın macerasını ney üzerinden anlatan bu beyitlerden etkilenen Yakupoğlu,“Ney”in insan hayatı üzerindeki tesirini mısralar üzerinden minyatüre yansıtmaktadır.

Yakupoğlunun Mevlana'dan aldığı üç beyit Sema redifli gazelinin ilk üç beytidir. Beyitler, Yakupoğlunun semaya bakış açısını anlatması açısından önemlidir. Yakupoğlu, Kütahyalı Şeyhi'den aldığı iki beyitte de kâinat aynasında görünen sanatın kimin eseri olduğuna dair inancını ortaya koymaktadır.

Yakupoğlu dördüncü minyatüründe Fuzûlî'nin insanı insan yapan değerler üzerine kaleme aldığı bir beytini seçmiştir. Beyit “kâmil sanatçı”/”insan-ı kamil” ilişkisi açısından önemlidir. Yakupoğlu'na göre sanat, kâmil ve faziletli insanların elinden çıkmalıdır. Yakupoğlu, beşinci minyatüründe evinin bahçesinde yapılan bir meşki ve çok sevdiği Kütahya'yı minyatüre naksetmiştir.Minyatürünün sonuna Fuzûlî'den eklediği iki beyitte “Ney”e ve “Sema”ya ters bakan sofulara bir eleştiri getirildiği görülmektedir.

Yakupoğlu'nun minyatürlerine aldığı Mevlânâ, Şeyhî ve Fuzûlî klasik edebiyatımızın söz sahibi şahsiyetleridir. Bu beyitlere bakınca Yakupoğlu'nun sanat dışında edebiyatla yakından ilgilendiği ve ayrıntılı bir biçimde Klasik Divanlarımızı okuduğu anlaşılmaktadır. Bu şairlerin tasavvufu ilgili beyitlerini bilinçli seçtiği anlaşılan Yakupoğlu, minyatürlerini inandığı değerler açısından mesaj alanına dönüştürmüştür. Yakupoğlu minyatürlerine aldığı bu seçkin beyitlerle klasik edebiyatla da ilgilendiğini ifade etmekte ve asrımızın münevver bir sanatçısı olduğunu göstermektedir. Özellikle “Ney”e ilişkin beyitleri seçmesi dönemin neye bakışına tenkit mahiyetindedir.

Halvetî/Rufâî neşvesinin bu usta sanatçısı Türkistan'a ve Türk'e ait sanat dallarının her biriyle ilgilenerek köklerine bağlılığını ortaya koymuş ancak bunu ilan etmek yerine eserleriyle göstermiştir.

2 Ekim 2016 tarihinde vefat eden Yakupoğlu için Kütahya'ya düşen asrın bu büyük Ustasından hatıra kalan evleri ve konakları unutturmamaktır. Zikrettiği evleri ve konakları Kütahya'nın zenginliği içerisinde muhafaza etmek, bu mekânlara işlerlik kazandırmak bu şehrin vazifesidir. Eserlerini ve bahsettiği isimleri çeşitli etkinliklerle anmak, her ismi cadde ve sokaklarımızda yaşatmak Kütahya'nın bir vefa borcudur.

KAYNAKÇA

- Can, Şefik (2000). Mevlânâ-Divân-ı Kebîr Seçmeler, İstanbul Ötüken Yay. s. 377
- Demir, Necati (2007). “ Ordu İlinin Eski adı “Kotyara” ve Tarihi Alt Yapısı” *Turkish Studies Spiring Volume 2/2*, 178-182
- Fuzûlî Dîvânı, (2021) Haz. Abdülhalim Kılınç, TYEKBY İstanbul 2021 37. Kıtta s.741
- Güler, Kadir (2003). *Kütahyalı Ârifî ve Pesendî*, Ankara: Bizim Büro Yayınevi.
- Güler, Kadir (2018). *43. Şehir-Bizim Kütahya*, İstanbul: Kriter Yayınevi.
- Mesnevi, (2010). Haz. A. Çelebioğlu, İstanbul Timaş Yay.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi (2001). Beş Şehir, Dergah Y.
- Şeyhi Divânı, (1990). Haz. M. İsen-C. Kurnaz, Ankara Akçağ Yayınları.
- Yakupoglu, Ahmet. (1999). *Minyatürlerle Nasreddin Hoca Hikâyeleri*, İstanbul.
- Yakupoglu, Ahmet. (2012). *Rengârenk Kütahya*, 2.b. İstanbul: Mas Matbaacılık.
- Yakupoglu, Ahmet. (2016). *Ahmet Yakupoglu Anadolu*, Haz. TOKİ, İstanbul. Mas Matbaacılık.
- Yıldırım, Mustafa. (2000). “AhmedYakupoglu ve Türk Güzel Sanatlarındaki Yeri”, *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi IX*. Sayı, Konya, 287-313

EXTENDED ABSTRACT

SUFISM POEMS IN THE MINIATURES OF PAINTER AHMET YAKUPOĞLU OF KUTAHYA

Kütahya boasts a civilization that spans seven thousand years. This enigmatic city ranks sixth in culture, art, literature, and poetry among the two hundred and fifty-seven cities of the Ottoman geography. Kütahya has established a unique structure in both painting and miniature art. With the touch of Yakupoğlu, it has modernized the Turkistan-Uighur miniature art by integrating concepts of the ney (a type of flute), sema (a Sufi ceremony), and the city into miniature art, affirming its status as a city of art.

The master artist nurtured by Kütahya, Ahmet Yakupoğlu, is a skilled personality who has depicted his city, surroundings, and beliefs in his paintings and miniatures with great adeptness. Ahmet Yakupoğlu is one of the multi-dimensional artists of the age we live in. One of the three Ahmet Brothers of Kutahya, is a sincere covent artist who grew up in Kutahya which was moulded by the art and culture of its Germiyan ancestry. He was interested in every artistic medium provided by his teachers and trained himself significantly on that artistic branch. Despite his profound education, he never flaunted it, a man of heart and lived on the path of Yesevi and created works on that path.

Yakupoglu reembraced the classical art media in Kutahya which was called as the Turkistan of Anatolia, and reinvigorated these artistic branches which were forgotten. He managed to use his talent on multiple levels, from notes to ney, kudum to santur, painting to miniature, by hand, pencil, brush, breath, and heart. One of the arts re-animated by Yakupoglu, who was defined as a Hezarfen and Atabek, was miniature. Yakupoglu is one of the rare artists who managed to produce both paintings and miniature works side by side. He has produced attention grabbind miniature works as a masterful nakkas and musavvir. Creating idiosyncratic lines besides the features of Classical Ottoman Miniature art, we see his calligraphy skills.

The Nesih he used both in his miniatures of the classical style and his Nasreddin Hodja miniatures are his own calligraphic method. Yakupoğlu serves as a cultural and artistic bridge that conveys the miniature art originating from Kütahya from the past to the present. In the five miniatures of Yakupoğlu that we examined, there are couplets on Sufism, and particularly, on the ney. Five of these couplets are from Rumi's translation of Masnavi, three from Rumi's Sema gazel, two from Sheikh's gazel, one couplet from Fuzuli, and another two couplets from Fuzuli's poetry. The total number of couplets used in Yakupoğlu's miniatures is thirteen. The five couplets Yakupoğlu took from Nahifi's translation of Masnavi are related to the ney. Influenced by these couplets that narrate the human journey through the ney, Yakupoğlu reflects the impact of the "ney" on human life onto the miniature through verses.

Yakupoglu's inclusion of Rumi, Şeyhî, and Fuzûlî in his miniatures highlights these figures as authoritative voices of our classic literature. A closer look at these couplets reveals Yakupoğlu's keen interest in literature beyond art, and it is evident that he has meticulously read our Classic Divans. Yakupoğlu, discernibly selecting the couplets related to Sufism from these poets, has transformed his miniatures into a space of messaging from the perspective of his cherished values. One of the original features of Takupoglu miniatures is the use of suitable poems in those works. The artist has used couplets from Hz. Mevlana, founder of our classical poetry Seyhi of Kutahya, and Fuzuli. In this research some of the poems set to paper by Yakupoglu in his miniatures will be

examined and from this viewpoint the look of Yakupoglu on poetry and sufism will be investigated.

This master artist, imbued with the Halveti/Rufai fervor, has engaged with each of the art forms attributable to Turkestan and the Turks, demonstrating his allegiance to his roots. However, instead of proclaiming this dedication openly, he has chosen to express it through his works.